

20.1.2020

EOAK/3332/2019

**Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen**

**Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen**

## **EUROPARLAMENTTIVAALIEN VAALIJÄRJESTELYT, LOPEN KUNTA**

### **1 OMA ALOITE**

Määräsin kaksi eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiestä suorittamaan varsinaisena vaalipäivänä 26.5.2019 ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen satunnaisesti valituissa europarlamenttivaalien äänestyspaikoissa.

Eduskunnan oikeusasiamies on osa YK:n vammaissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota muun muassa vammaisten henkilöiden osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaissopimuksen 29 artikla koskee nimenomaisesti osallistumista poliittiseen ja julkiseen elämään.

Ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen tarkoituksena oli selvittää äänestyspaikkojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä tilojen yleistä järjestystä ja äänestystapahtuman sujuvuutta. Tarkastuksessa todetut havainnot ja sovellettavat oikeusohjeet ovat tarkastuspöytäkirjassa EOAK/2657/2019 [julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla].

Lopen kunnassa tarkastettava äänestyspaikka oli Länsi-Lopen koulu (Topenon äänestysalue 3, Topenontie 145, Loppi). Äänestyspaikassa havaittiin tarkastuspöytäkirjassa todettuja puutteita.

Edellä todetun johdosta otin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi, oliko äänestyspaikkojen vaalijärjestelyt toteutettu asianmukaisesti.

### **2 SELVITYS**

Oman aloitteeni johdosta hankittiin Lopen kunnan keskusvaalilautakunnan selvitys ja kunnanhallituksen lausunto. Niissä todettiin seuraavaa.

Keskusvaalilautakunta hyväksyi 5.8.2019 kokouksessaan (§ 16) Lopen keskushallinnon 28.6.2019 selvityksen ja saattoi selvityksen edelleen kunnanhallitukselle käsiteltäväksi sekä pyysi kunnanhallitusta antamaan oman lausuntonsa eduskunnan oikeusasiamiehen pyynnön mukaisesti.

Selvityksen 28.6.2019 mukaan Lopen kunnan keskusvaalilautakunnan sihteeri sekä kunnan tekninen johtaja ja kiinteistöpäällikkö katselmoivat Lopen kaikkien neljän äänestysalueen vaalihuoneistot 19.6.2019 esteettömyyden, äänestäjien opastuksen ja vaalisalaisuuden turvaamisen näkökulmasta. Katselmuksen yhteydessä tehdyt havainnot sekä toimenpide-ehdotukset havaittujen puutteiden korjaamiseksi on kirjattu selvitykseen.

Vaalihuoneistot sijaitsivat Lopen kirkonkylällä kunnantalolla (Yhdystie 5), Launosten koululla (Kartanontie 8), Läyliäisten koululla (Koulutie 3) ja Topenolla Länsi-Lopen koululla (Topenontie 145).

## **Lopenkylän äänestysalue 001, kunnantalo, Yhdystie 5 (Loppi)**

Lopen kunnantalon alakerrassa sijaitseva iso kokoushuone toimii niin Lopen kunnan ainoana ennakoäänestyspaikkana kuin Lopenkylän äänestysalueen äänestyspaikkana varsinaisena vaalipäivänä. Kulku isoon kokoushuoneeseen on erillisen sisäänkäynnin kautta kunnantalon pohjoispäädystä, ei kauempana sijaitsevan varsinaisen pääsisäänkäynnin kautta.

Äänestyspaikalle saapumista ja siellä liikkumista on pyritty helpottamaan asentamalla erilliset luiskat niin sisäänkäynnille kuin sisällä olevalle välioven kynnykselle. Äänestyspaikan ulko-oven edessä oleva tasanne havaittiin kuitenkin liian ahtaaksi, jotta pyörätuolia käyttävä henkilö voisi kulkea sisään vaalihuoneistoon riittävän esteettömästi. Lisäksi eduskuntavaalien 2019 aikana ennakoäänestyksen vaalitoimitsijat havaitsivat, että vaalihuoneiston käytävä- ja sisätilat ovat joiltain osin ahtaat sähkökäyttöistä pyörätuolia käyttävälle henkilölle.

Koska ennakoäänestyspaikka ei ole kaikilta osin riittävän esteetön, seuraavissa vaaleissa vaalihuoneiston sijainti ehdotetaan siirrettäväksi kunnantalon toiseen pätyyn, pääsisäänkäynnissä sijaitsevaan aulatilaan.

Äänestyspaikalle opastamiseksi kunnantalon ulko-oviin ja sisätiloihin kiinnitettiin niin ennakoäänestysajaksi kuin vaalipäivää varten useita opasteita, jotka keskusvaalilautakunta oli tuottanut vaalitoimitsijoiden ja vaalilautakunnan käyttöön. Lisäksi kunnantalon edustalle oli asetettu isohko ns. A-taulu saapuvien äänestäjien opastamiseksi.

Vaalihuoneistossa oli sekä ennakoäänestyksen ajan että vaalipäivänä liikuntaesteisille henkilöille varattu suojuksin varustettu pöytä, jonka ääressä äänestäjän oli mahdollista tehdä äänestysmerkintänsä vaalisalaisuuden säilyttäen.

## **Läyliäisten äänestysalue 002, Läyliäisten koulu, Koulutie 3 (Läyliäinen)**

Läyliäisten äänestysalueen äänestyspaikkana toimii Läyliäisten koulun vuonna 1996 rakennettu koulurakennuksen luokkatila, jonne on esteetön sisäänkäynti koulualueen yläpihalta.

Koska äänestyspaikkana toimii koulu, on koulurakennuksen välittömässä läheisyydessä eli yläpihalla pysäköintikielto, joka on osoitettu moottoriajoneuvolla ajamisen kieltävällä liikennemerkillä. Vaalilautakunnan varapuheenjohtaja totesi, että hänen havaintonsa mukaan arviolta 90 % äänestäjistä pysäköi vaalipäivänä kieltomerkillä huolimatta koulun eli äänestyspaikan edustalle. Koska varsinaisen vaalipäivä, sunnuntai, ei ole koulupäivä, voidaan kieltomerkki tulevissa vaaleissa asianmukaisesti peittää ja ohjata äänestäjät pysäköimään koulun sisäänkäynnin edustalle.

Luokkatilan, jossa äänestäminen järjestettiin, kynnyksen korkeudeksi mitattiin katselmuksessa 30 millimetriä. Kynnys, joka on helposti poistettavissa, tullaan poistamaan ennen seuraavien vaalien järjestämistä.

Liikuntaesteisille henkilöille oli äänestyspaikalla varattu erillinen, kutakin äänestäjää varten väliaikaisesti asetettavalla näkösuojalla (= luokkatilassa olleen kaapin ovi) varustettu pöytätila. Vaalilautakunnan varapuheenjohtajan havaintojen mukaan europarlamenttivaaleissa ei käynyt äänestämässä liikuntaesteisiä henkilöitä, jotka olisivat tarvinneet heille varattua äänestystilaa. Vaalilautakunnan varapuheenjohtaja totesi, että liikuntaesteisten henkilöiden äänestyspaikkaa varten tulisi jatkossa olla käytännöllisempi näkösuoja, kuten sermi tai vastaava.

Äänestyspaikalle opastamista varten koulun ulko-oveen sekä piha-alueelle oli asetettu vaalipäiväksi keskusvaalilautakunnan tuottamat selkeät opasteet.

### **Topenon äänestysalue 003, Länsi-Lopen koulu, Topenontie 145 (Topeno)**

Topenon äänestysalueen äänestyspaikkana on toiminut Länsi-Lopen 1900-luvun alussa rakennetun koulurakennuksen liikunta-/ruokasali.

Vaalipäivänä liikuntaesteisten henkilöiden käytössä oli pöytä, jossa ei ollut erillistä sermiä tai näkösuojaa. Vaalivirkailijat kuitenkin sulkiivat vaalihuoneiston oven vaalisalaisuuden turvaamiseksi, kun äänestys tapahtui pöydän ääressä.

Opaste äänestyspaikalle oli kiinnitetty ainoastaan koulun pääoveen.

Kuten eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiesten tekemän tarkastuksen pöytäkirjasta on todettavissa, koulun sisäänkäynnissä ja sisätiloissa on useita puutteita esteettömyyden näkökulmasta. Pääsisäänkäynnissä oleva portaikko, talon takaosassa sijaitseva liian jyrkkä ja hankalakulkuinen sivusisäänkäynnin luiska sekä sisätilojen kynnykset edellyttäisivät mittavia muutostöitä esteettömän liikkumisen takaamiseksi.

Koska nykyisen äänestyspaikan muutostyöt ovat mittavat, keskusvaalilautakunta on selvittänyt muuta äänestyspaikkaa Topenon äänestysalueella. Hyväksi ratkaisuksi on havaittu Topenon maa- ja kotitalousseuran omistama seurantalo, joka on rakennettu 1950-luvun alussa. Asiasta on alustavasti oltu yhteydessä rakennuksen omistavan seuran puheenjohtajaan.

Seurantalo on käytössä ympäri vuoden ja on joitakin vuosia sitten saneerattu siten, että esteettömyys niin sisään rakennukseen siirryttäessä kuin sen sisätiloissa liikuttaessa on huomioitu riittävällä tavalla. Lisäksi kustannukset vuokrattavasta äänestyspaikasta ovat keskusvaalilautakunnan tekemän alustavan tiedustelun mukaan varsin maltilliset.

### **Launosten äänestysalue 004, Launosten koulu, Kartanontie 8 (Launonen)**

Launosten äänestysalueen äänestyspaikkana toimii Launosten koulun vanhassa osassa oleva luokkatila, joka sijaitsee sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä. Koulun vanha osa on saneerattu täysin vuonna 2015. Sisätiloja saneerattaessa luokkatilojen kynnykset on poistettu esteettömyyden lisäämiseksi.

Katselmuksen yhteydessä havaittiin, että koulun sisäänkäynti ja piha-alue eivät ole riittävän esteettömiä. Ulko-oven edustalla olevan kuraritilän ja pihan asfaltoidun alueen korkeusero ylittää 20 millimetriä. Lisäksi ulko-oven läheisyydessä sijaitseva asfaltista muovattu sadeveden ohjauskouru saattaa asfalttipinnassa olevana äkillisenä kohoumana ja kaltevana pintana altistaa tapaturmille. Edellä kuvattujen asioiden korjaamisen kunnan tekninen toimi on lisännyt työliställeen ja tekee muutokset hyvissä ajoin ennen seuraavia vaaleja.

Äänestyspaikalle opastamista varten koulun ulko-oveen sekä piha-alueelle ja läheisen tien (Kartanontie) varten oli asetettu vaalipäiväksi keskusvaalilautakunnan tuottamat selkeät opasteet.

Vaalilautakunnan puheenjohtajan mukaan vaalipäivänä liikuntaesteisille henkilöille on ollut erillisellä sermillä varustettu pöytä, jonka ääressä äänestäjä on voinut tehdä äänestysmerkintänsä vaalisalaisuuden säilyttäen. Vaalilautakunnan puheenjohtajan havaintojen mukaan europarlamenttivaaleissa ei käynyt äänestämässä liikuntaesteisiä henkilöitä, jotka olisivat tarvinneet heille varattua äänestystilaa.

### **Kaikkia äänestyspaikkoja koskevia yleisiä havaintoja**

Keskusvaalilautakunta kouluttaa ja opastaa aiempaa tarkemmin vaalilautakuntia ja vaalitoimijoita esteettömyyteen, saavutettavuuteen ja vaalisalaisuuden turvaamiseen liittyvissä asioissa

tulevissa vaaleissa. Esteettömyydessä havaitut puutteet tullaan korjaamaan ennen seuraavien vaalien toimittamista.

Lisäksi erityistä huomiota kaikilla äänestyspaikoilla tullaan kiinnittämään niin yleisesti pysäköintiin kuin inva-pysäköintiin sekä äänestäjien opastukseen ja ohjaukseen.

Kaikille äänestyspaikoille hankitaan tai rakennetaan riittävät näkösuojat myös liikuntaesteisten henkilöiden vaalisalaisuuden turvaamiseksi. Lisäksi kaikkiin äänestyspaikkoihin hankitaan suurennuslasit heikkonäköisiä äänestäjiä varten. Toistaiseksi suurennuslasi on ollut käytössä vain ennakoäänestyspaikalla. Kaikkien äänestyspaikkojen opastamiskäyttöä varten hankitaan myös A-tyylit, jotka sijoitetaan vaalipäivänä äänestyspaikkaa lähinnä sijaitsevien teiden risteysalueelle.

### **Kunnanhallituksen päätös**

Lopen kunnanhallitus totesi kokouksessaan 12.8.2019 (§ 148) tehdyn selvityksen perusteelliseksi ja hyväksyi selvityksen kunnan vastaukseksi eduskunnan oikeusasiamiehen tekemään selvityspyyntöön.

Kunnanhallitus edellytti, että keskusvaalilautakunta ja kunnan tekninen toimi huolehtivat selvityksessä havaittujen epäkohtien kuntoon saattamisesta ennen seuraavia vaaleja.

### **3 RATKAISU**

Europarlamenttivaalien äänestyspaikkojen tarkastuksessa tehtyjen havaintojen perusteella Lopen kunnan Topenon äänestysalueen äänestyspaikassa (Länsi-Lopen koulu) oli todettavissa puutteita.

Eryteisesti huomiota kiinnitettiin siihen, että vaalihuoneistoon ei päässyt sisään pyörätuolilla, eikä äänestystilassa ollut niin sanottua esteetöntä (inva-mitoitettua) äänestyskoppia, jossa pyörätuolia tai muuta liikkumisen apuvälinettä käyttävä henkilö voisi äänestää muiden katseilta suojatuna. Koulun sisätiloissa oli myös korkeita kynnyksiä. Äänestyspaikalla ei ollut saatavilla suurennuslasia tai muuta vastaavaa apuvälinettä heikkonäköisiä äänestäjiä varten.

Pidän myönteisenä, että Lopen kunta ilmoitti ryhtyvänsä tarkastushavaintojen johdosta selvityksessä kuvattuihin korjaaviin toimenpiteisiin ja muihin kehittämistoimiin.

Selvityksen mukaan kaikkia äänestyspaikkoja koskevien yleisten havaintojen johdosta keskusvaalilautakunta kouluttaa ja opastaa aiempaa tarkemmin vaalilautakuntia ja vaalitoimitsijoita esteettömyyteen, saavutettavuuteen ja vaalisalaisuuden turvaamiseen liittyvissä asioissa tulevissa vaaleissa. Esteettömyydessä havaitut puutteet tullaan korjaamaan ennen seuraavien vaalien toimittamista. Lisäksi erityistä huomiota kaikilla äänestyspaikoilla tullaan kiinnittämään niin yleisesti pysäköintiin kuin inva-pysäköintiin sekä äänestäjien opastukseen ja ohjaukseen.

Selvityksen mukaan kaikille äänestyspaikoille hankitaan tai rakennetaan riittävät näkösuojat myös liikuntaesteisten henkilöiden vaalisalaisuuden turvaamiseksi. Lisäksi kaikkiin äänestyspaikkoihin hankitaan suurennuslasit heikkonäköisiä äänestäjiä varten. Toistaiseksi suurennuslasi on ollut käytössä vain ennakoäänestyspaikalla. Kaikkien äänestyspaikkojen opastamiskäyttöä varten hankitaan myös A-tyylit, jotka sijoitetaan vaalipäivänä äänestyspaikkaa lähinnä sijaitsevien teiden risteysalueelle.

Edellä todetun vuoksi asia ei ole johtanut muihin toimenpiteisiin laillisuusvalvontani puitteissa, kuin että kiinnitän keskusvaalilautakunnan ja kaupunginhallituksen huomiota tarkastuspöytäkirjassa todettujen seikkojen aiheuttamiin ongelmiin esteettömyydelle ja saavutettavuudelle sekä vaalisalaisuuden turvaamiselle.

#### **4 TOIMENPITEET**

Saatan edellä toteamani Lopen kunnanhallituksen ja keskusvaalilautakunnan tietoon. Pyydän välittämään ratkaisustani tiedon myös kunnan vanhus- ja vammaisneuvostolle. Lähetän ratkaisuni tiedoksi myös oikeusministeriölle.